

ความคิดทางการเมืองตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต)
ผ่านหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย*
POLITICAL THOUGHT ACCORDING TO THE VIEWS OF SOMDEJ PHRA
BUDDHAKOSAJARN (P.A. PAYUTTO) THROUGH A BOOK LOOKING
AT AMERICA AS SOLVING THAI PROBLEMS

พระวิทยา เกร็ดพาส*, พิศาล มุกดาร์ตมี, ธนศักดิ์ สายจำปา

Phra Wittaya Pareepes*, Pisan Mukdaratsami, Thanasak Saijampa

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Political Science, Sukhothai Thammarathir Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: wittaya405730@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดทางการเมือง วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มาของปัญหาทางสังคม การเมือง และวิเคราะห์แนวทาง แก้ไขปัญหาสังคม การเมือง ตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ปรากฏในหนังสือมองอเมริกา มาแก้ปัญหาไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาวิจัยเอกสาร ใช้แนวคิด การตีความ และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า แนวความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ 1) การมีคุณค่าทางด้านคุณธรรม จริยธรรม การเมืองจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์และสรรพสิ่ง คือ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และเป็นประโยชน์ต่อสังคม และ 2) รูปแบบการปกครอง เห็นว่าระบบ การปกครองที่มีประสิทธิภาพสูงสุดตามแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) คือ การนำหลักธรรม มาใช้ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด หากมีคุณธรรมและจริยธรรม ก็จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม ในส่วนของสาเหตุ ของปัญหาทางสังคม การเมือง ของประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มาจากการนำแนวคิดทางการเมืองแบบ ตะวันตกมาปฏิบัติโดยไม่คำนึงบริบทของวัฒนธรรมไทย ทำให้เกิดปัญหาความไม่เสถียรทางการเมืองและ สังคมไทย และแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคม และการเมือง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) เห็นว่า การกลับมาพัฒนาคนในสังคมให้อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย สร้างจริยธรรมนักการเมือง และสร้างสรรค์ ธรรมาธิปไตยให้เป็นพื้นฐานประชาธิปไตย คือ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นหลักในการพัฒนา สังคมและการเมืองไทย สำหรับข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนว ทางแก้ไขปัญหาการเมืองระหว่างสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์และนักคิดท่านอื่น ๆ ในแนวพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ความคิดทางการเมือง, ธรรมาธิปไตย, สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), หนังสือมองอเมริกา มาแก้ปัญหาไทย

* Received August 21, 2024; Revised October 1, 2024; Accepted October 8, 2024

Abstract

This research article aimed to analyze political thought, analyze the causes of social and political problems, and analyze solutions to these issues based on the perspective of Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), as presented in the book "Looking at America to Solve Thai Problems." The qualitative study focused on document research, employing interpretive methods, and conducting descriptive content analysis. The findings revealed that Somdet Phra Buddhaghosacariya's (P.A. Payutto) political thought was directly influenced by Buddhist teachings, which could be divided into two key aspects: 1) The value of morality and ethics: Politics must bring about the greatest benefit to humans and all living things, benefiting oneself, others, and society; and 2) The system of governance: According to Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), the most effective system of governance is one that incorporates moral principles. Regardless of the form, if morality and ethics are present, it will yield the greatest benefit to society. Regarding the causes of social and political problems in Thailand from the past to the present, the study found that they stemmed from the application of Western political concepts without consideration of the Thai cultural context. This resulted in political and social instability. In terms of solutions to social and political problems, Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto) suggested that the development of individuals in society based on Thai cultural wisdom, the cultivation of political ethics, and the creation of "Dhammocracy" as the foundation of democracy by applying Buddhist principles, would be critical to the development of Thai society and politics. The recommendation for future research is to conduct a comparative study of political problem-solving approaches between Somdet Phra Buddhaghosacariya and other thinkers within the framework of Buddhist thought.

Keywords: Political Thought, Dhammathipatai, Somdej Phar Phutthakosajarn (P.A. Payutto), A Book Looking at America to Solve Thai Problems

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ถือกำเนิดขึ้นมาอย่างมีความคิด รู้จักการเปลี่ยนแปลงปรับสภาพต่าง ๆ ตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบเพื่อให้การดำรงชีวิตของตนเองอยู่อย่างมีความสุขและสะดวกสบาย (สุชุม นวลสกุล และโกศล โรจนพันธ์, 2548) แต่ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์นั้นเป็นอย่างไร? เป็นคำถามที่นำไปสู่การศึกษาของเหล่านักปราชญ์ที่ต้องการทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจธรรมชาติของตนเอง ว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร และสามารถนำไปใช้ในด้านใดได้บ้าง อันเป็นผลให้มีการศึกษาและเกิดเป็นความคิดทางการเมืองขึ้นมา (วิทยากร เชียงกูล, 2551) สำหรับการศึกษา “ความคิด”ทางการเมือง (Political Thought) เป็นการศึกษาความคิดเห็นใด ๆ ที่มีความสำคัญทางการเมือง อันเกี่ยวกับรัฐ, โครงสร้างของรัฐ, ตลอดจนมีลักษณะการวินิจฉัย คุณค่าทางจริยธรรม อันพัวพันถึงการพิทักษ์รักษา และวิจารณ์สภาพที่เป็นอยู่ และการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่า หรือถูกเถียงถึงสิ่งที่ควรจะเป็น (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล, 2527) ของสังคมในยุคสมัยต่าง ๆ ความคิดหรือแนวคิดเหล่านี้อาจมีคุณค่าในเชิงการผลักดันหรือมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนจากรุ่นสู่รุ่น จากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่ง และอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการเมืองอีกด้วย “ความคิดทางการเมือง” เป็นการสะท้อนความคิดความหมายใด ๆ อันมีความสำคัญทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นจินตนาการ ความเห็น หรืออะไรที่จิตอาจคำนึงถึง อันว่าด้วยหลักเบื้องต้นทางการเมือง

โดยมีเจตนาเพื่อสนับสนุน หรือป้องกันความคิด และความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นความสนใจเฉพาะในกฎเกณฑ์ หรือนโยบายทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง (Strauss, L. & Levinas, E., 2006) ในการศึกษา “ความคิด” ทางการเมือง ของกลุ่มปัญญาชน นักคิด นักเขียน นั้นเป็นวิธีการหนึ่งของการศึกษา และทำความเข้าใจสภาพการเมือง และพัฒนาการเมือง ในบริบททางประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดแทรกเป็นเงื่อนไขอยู่ในความคิดของบุคคลดังกล่าว “ความคิด” ทางการเมือง จัดเป็นองค์ความรู้รูปแบบหนึ่ง ที่มีความสำคัญ ในการทำความเข้าใจการเมือง และพัฒนาการเมืองได้เป็นอย่างดี ซึ่ง “ความคิด” ทางการเมือง อาจสอดแทรก หรือแสดงนัยผ่านงานเขียนพฤติกรรม การแสดงออก รวมถึงคำพูดในโอกาสต่าง ๆ ที่เราสามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจได้ แต่จำเป็นต้องอาศัยการตีความ และรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อให้ข้อมูลทางด้าน “ความคิด” ทางการเมือง ของผู้ที่เราศึกษามีความถูกต้อง ชัดเจน และสามารถสื่อถึงความคิดผู้ที่เราศึกษาถ่ายทอดออกมาได้ อย่างใกล้เคียงมากที่สุด

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) เป็นพระสงฆ์อีกรูปที่ได้นำความสนใจ ในการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมืองไทยอย่างใกล้ชิด และได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาโดยตลอด โดยกระทำในขอบเขตที่เหมาะสมกับสมณเพศผ่านการปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม และงานนิพนธ์ต่าง ๆ ซึ่งผลงานทางวิชาการของท่านนั้น ไม่ว่าท่านจะกล่าวถึงการเมืองโดยตรงหรือไม่ก็ตามจะมีวัตถุประสงค์ร่วมกันประการหนึ่ง ก็คือ การมุ่งแก้ปัญหาสังคมการเมืองไทย การสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยยึดวัฒนธรรมไทยเป็นหลักความคิด ในการพยายามแก้ไขปัญหาสังคมการเมือง แนวคิดของท่านจึงจัดได้ว่าเป็นความคิดทางการเมืองที่มุ่งต่อการปรับปรุงแก้ไขสังคมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น จึงมีประโยชน์ในการช่วยให้เข้าใจถึงการมองปัญหาสังคมการเมืองไทยและแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของท่านซึ่งในฐานะที่ท่านเป็นนักปราชญ์ที่เป็นที่เชื่อถือยอมรับกันทั่วไปทั้งฝ่ายฆราวาส และฝ่ายสงฆ์ความคิดของท่านย่อมมีอิทธิพลต่อสังคมในระดับหนึ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550) ซึ่งท่านได้ดัดแปลงสังคมและการเมือง ในแนวคิดของท่านให้เป็นแบบพุทธโดยได้อิงหลัก ธรรมคำสั่งสอนในพระไตรปิฎก เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาด้วยความสุภาพ) อตถจริยา (การทำความดีต่อสังคม) และ สมานัตตตา (ความมีเสมอภาค) เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม การเมือง หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล (การมีวินัย) สมาธิ (ความสงบและตั้งมั่น) และ ปัญญา (ความเข้าใจอย่างถูกต้อง) อันเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาตนเองและสังคม และการใช้ปัญญาเป็นหลักในการแก้ปัญหา เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าความคิดของท่าน ไม่ได้เป็นอุดมคติอันเลิศลอย แต่เป็นการมองสังคม รอบด้าน ท่านได้มองการเมืองว่าเป็นเรื่องของการจัดระเบียบ ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ เพื่อคนหมู่มากจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยไม่ต้องใช้ศาสตราโดยไม่ต้องใช้ข้ออาญา

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหาความไม่เสถียรภาพทางการเมือง ทั้งในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมือง และการประท้วงทางการเมือง สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการขาดดุลยภาพและแนวทางที่ยั่งยืนในระบบการปกครอง อีกทั้ง การเมืองไทย ยังขาดความเข้าใจที่แท้จริงในระบบประชาธิปไตย ซึ่งเน้นแต่เพียงเรื่องสิทธิและการเลือกตั้ง แต่ขาดเรื่องของหน้าที่ ความรับผิดชอบ และจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ทศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่มีต่อการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยตามหลักพุทธธรรมนั้นอาจเป็น แนวทางหนึ่งที่จะนำไปพัฒนาสังคมและการเมืองได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่งว่าในกรอบทางความคิดและอิทธิพลของสังคม ที่มีต่อนักปราชญ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) นั้นคืออะไร และอะไรคือแกนหลักสำคัญ ทางด้านแนวคิดทางการเมืองของท่านและจะสามารถประยุกต์แนวคิดทางการเมืองของท่านมาใช้ในการพัฒนาการเมืองการปกครองหรือการให้บริการทางวิชาการเพื่อสร้างความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองทางพระพุทธศาสนาได้อย่างไร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2549)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษา เรื่อง วิเคราะห์แนวความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ผ่านหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย ผ่านหลักคิด วิเคราะห์ตลอดถึงอิทธิพลที่ส่งผลต่อแนวคิดในเรื่องปัญหาสังคม การเมือง เป็นการนำองค์ความรู้ที่อยู่ในหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทยโดยผ่านการวิเคราะห์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) เป็นการเปิดเผยอารยธรรมทางความคิดของชาวตะวันออกต่อชาวโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ปรากฏในหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มาของปัญหาที่ปรากฏในหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางแก้ปัญหาสังคม การเมือง ตามทัศนะสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ปรากฏในหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ผ่านหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย ใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเครื่องมือในการวิจัย คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ รวมทั้ง ข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้ในการกระบวนการสร้างพื้นฐานขององค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการในทางวิชาการเกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ผ่านหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย ใช้วิธีการวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา แล้วจะใช้วิธีการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูลระหว่างแนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง กับแนวความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ผ่านหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย กับการเชื่อมโยงด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อมาแก้ปัญหาไทย นำมาวิเคราะห์ตามประเด็น ปัญหาที่ศึกษา และวัตถุประสงค์ของการศึกษา แล้วจึงสังเคราะห์และตีความเพื่อตอบประเด็น ปัญหาที่ศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. แนวความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ปรากฏในหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย ท่านจัดให้การเมืองเป็นเรื่องของรัฐที่จะต้องบริหารราชการแผ่นดินให้มีความสงบเรียบร้อย ภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบวินัยโดยมีนักการเมืองนำมาใช้ในการปกครองบ้านเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์และสรรพสิ่งใน 3 ระดับ คือ 1) ประโยชน์ตนเอง 2) ประโยชน์ผู้อื่น และ 3) ประโยชน์ต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นหลักธรรมใดไปปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ตามเพราะเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องจัดการให้เกิดประโยชน์และความสงบเรียบร้อยท่านถือว่าเป็นการเมืองทั้งสิ้น ไม่ว่าการเมืองนั้นจะเป็นการเมืองที่ดีหรือการเมืองที่ไม่ดีสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่จะต้องเป็นการพัฒนาของระบบการเมือง ซึ่งท่านได้เสนอว่าการที่จะพัฒนาให้เป็นการเมืองที่ดีได้นั้น คุณภาพของประชาชนในสังคมต้องมาก่อน คือ ประชาชนต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม มีปัญญา ลดความเห็นแก่ตัว เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง และเลือกตัวแทนที่เป็นคนดีมาปกครองบ้านเมือง ในลักษณะเช่นนี้ก็จะได้ผู้ปกครองที่เป็นคนดีหลายคนมาปกครอง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะของรูปแบบทางการเมืองนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลง และยืดหยุ่นไม่มีระบบหรือรูปแบบการปกครองใดที่ดีที่สุด แต่ทุกระบบการปกครองนั้นมีทั้งจุดดีและจุดเสียด้วยกันทั้งสิ้น ถ้าไม่ได้อิงอาศัยหลักธรรมมาใช้ก็จะเป็นระบบการปกครองที่ดีไม่ได้ ก็หมายความว่าทั้งผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครองจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมทั้งสองฝ่าย ผู้ปกครองก็มีคุณธรรมและจริยธรรมใช้ เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน อันเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมการเมือง หลักภาวาธรรม อันเป็นหลักธรรมสำหรับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน และการใช้ปัญญาเป็นหลักในการแก้ปัญหา เป็นต้น และสำหรับหลักการปกครองที่ดี คือ “หลักทศพิธราชธรรม” ผู้อยู่ใต้ปกครองรู้และเข้าใจในการใช้สิทธิและเสรีภาพอยู่ในขอบเขตของตนเอง ภายใต้กฎหมายสิ่งเหล่านี้สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ชี้ให้เห็นว่าผู้ปกครองไม่จำเป็นจะต้องมีคนเดียวถ้ามีผู้ปกครองที่เป็นคนดีหลาย ๆ คน ก็ยิ่งดีเรียกว่าหลายหัวดีกว่าหัวเดียว แต่ผู้ปกครองนั้นจะดีหรือไม่ดีนั้นไม่ใช่อยู่ที่จำนวน หากอยู่ที่วิธีการหรือตัวหลักการสาระที่นำไปใช้ ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เห็นว่า ระบบการปกครองที่จะนำไปใช้นั้น ก็คือ การปกครองแบบใดก็ได้ที่เป็นไปเพื่อความสันติสุขของสังคม คือ มีธรรมะ ไม่ว่าจะเป็นแบบธรรมราชาหรือแบบสามัคคีธรรม (ประชาธิปไตย) ถ้าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยก็จะเป็นการปกครองที่ได้ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองให้ทุกคนได้มีสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายและหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มนุษย์เกิดในวาระใดก็ตามเมื่อเข้ามาบวชในพุทธศาสนาแล้ว ทุกคนย่อมอยู่ในฐานะเท่าเทียมกัน ให้เคารพผู้ที่มิอาจสู้ บวชก่อนเป็นลำดับไป” หลักธรรมนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีสิทธิชนเท่าเทียมกันไม่แบ่งชั้นวรรณะ อยู่ภายใต้การปกครองกฎหมายเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ก็ยังเห็นว่าถึงแม้จะให้ผู้ปกครองหลายคนก็ยังไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ถ้าหากผู้ปกครองขาดธรรมเป็นแกนกลาง ท่านจึงเห็นว่าถ้าเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะต้องมีธรรม ที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย จึงจะเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ

สรุปได้ว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองว่าไม่มีรูปแบบใดที่ดีที่สุด ทุกระบบการปกครองมีทั้งข้อดีและข้อเสีย แต่ความสำคัญอยู่ที่การนำ “ธรรม” มาใช้ในการปกครอง ทั้งผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครองต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม หากไม่มีธรรมะเป็นหลัก ระบบการปกครองก็ไม่สามารถเป็นระบบที่ดีได้ ซึ่งผู้ปกครองควรใช้หลักธรรมมาช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมคุณภาพทางการเมือง นอกจากนี้ท่านยังเห็นว่าผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องมีเพียงคนเดียว และถ้ามีผู้ปกครองหลายคนที่ดีจะเป็นประโยชน์ แต่สิ่งสำคัญไม่ใช่จำนวน แต่เป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ และสุดท้าย คือ การปกครองที่ดีควรเป็นไปเพื่อความสันติสุขของสังคม มีธรรมะเป็นแกนกลาง ไม่ว่าจะเป็นแบบธรรมราชาหรือประชาธิปไตย ที่ต้องคำนึงถึงธรรมาธิปไตย ซึ่งจะทำให้ประชาธิปไตยนั้นสมบูรณ์แบบ

2. สาเหตุที่มาของปัญหาที่ปรากฏในหนังสือมองอเมริกาแก้ปัญหาไทย สาเหตุที่มาของปัญหาการเมืองไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาปฏิบัติในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญสมัยใหม่ตามแบบอย่างอเมริกันนั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) จึงเตือนให้พิจารณาให้ดีถึงความแตกต่างของสังคมอเมริกันและสังคมไทยรู้จักเลือกรับและปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย “ฝรั่งได้ไปข้างหนึ่ง คือ สร้างความเจริญ ไทยได้มาข้างหนึ่ง คือ มีความสุขสบายใจเมื่อเราได้รับความเจริญของฝรั่งมาเราก็ควรเก็บส่วนที่ดีของเราไว้เอาส่วนที่เสียของเราทิ้งไป ฝรั่งดีแรงแทนเราได้รับเอามา แรงแทนของเราร้ายเราก็ไม่เอาเราก็ได้ทั้งสองอย่างเรื่องอะไรที่เราจะทิ้งส่วนดีของเราแล้วไปรับเอาของฝรั่งมาทั้งด้านทั้งส่วนดีส่วนชั่วแล้วกลายเป็นไปเอาปัญหามาทับถมให้ตัวเอง” ประการต่อมาการที่สถาบันสงฆ์ผู้มีหน้าที่กล่อมเกล่าทางสังคมเสื่อมบทบาทลง และประการสุดท้ายผู้ปกครองและประชาชนในสังคมส่วนใหญ่ไม่มีธรรมาธิปไตยหรือสามัคคีธรรม

สรุปได้ว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองของไทย โดยชี้ให้เห็นว่าสาเหตุหลักมาจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะแบบอย่างอเมริกัน มาใช้ในการพัฒนาประเทศโดยไม่พิจารณาความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ท่านเตือนว่าควรรู้จักเลือกรับวัฒนธรรมตะวันตก เฉพาะส่วนที่ดีและปรับใช้ให้เข้ากับคุณค่าดั้งเดิมของไทย โดยไม่ควรรับเอามาทั้งหมดซึ่งอาจนำปัญหามาสู่สังคมไทย นอกจากนี้ ท่านยังระบุว่า การที่สถาบันสงฆ์สูญเสียบทบาทในการกล่อมเกลาสังคม และการที่ทั้งผู้ปกครองและประชาชนขาดธรรมาธิปไตยและสามัคคีธรรม เป็นอีกสองปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาทางการเมืองในประเทศไทย

3. แนวทางแก้ปัญหาสังคม การเมือง ตามที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ปรากฏในหนังสือ มองอเมริกาแก้ปัญหาไทย การแก้ไขปัญหาสังคม การเมือง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) เห็นว่า พุทธธรรมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่าอย่างยิ่งในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศหรือแก้ไขปัญหาสังคม การเมือง เพราะหลักพุทธธรรมนั้นอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างดีที่สุด เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและผู้อื่น และต้องพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาของไทยและยึดถือวัฒนธรรมไทย เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ต้องศึกษาเรียนรู้พื้นฐานอารยธรรมวัฒนธรรมของตนเองให้ถ่องแท้มั่นคง แล้วจึงค่อย ปรับแนวทางอื่น ๆ เข้ามาเสริม สังคมไทยจึงจะ เข้าสู่แนวทางการพัฒนาที่ถูกต้อง ส่วนการแก้ปัญหาในฝ่ายคน สมัยใหม่ก็ต้องเน้นที่การศึกษา และเป็นเรื่องที่สำคัญมากเป็นพิเศษ เพราะคนสมัยใหม่เหล่านี้เป็นคนชั้นนำที่กำหนดชะตากรรมของสังคมไทย การศึกษาจึงต้องเน้นจริยธรรมเพื่อสร้างคนให้มีระเบียบ มีสติยับยั้งชั่งใจและมี ปัญญารอบรู้ช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือสังคม และในการแก้ไขปัญหานี้สถาบันสงฆ์จะต้องเข้ามามีบทบาทเป็น ผู้นำทางด้านสติปัญญาและทางด้านคุณธรรม บทบาทที่กล่าวมานี้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขการศึกษา ของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การแก้ไขปัญหาสังคมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์นั้น ไม่ใช่การดึกดึกลับไปหาสังคมแบบเก่าที่วัดนั้นเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ แต่ให้ดูที่ความเหมาะสมกับสภาพ ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม สถาบันสงฆ์จึงควรมีบทบาทสำคัญในการที่จะช่วยปรุงแต่งสังคมไปในทางที่ดี ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาสังคมการเมืองจึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือร่วมใจกันเพื่อที่จะแก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จ และจากการศึกษาที่เรื่องการเมืองอเมริกาแก้ปัญหาไทยจะเห็นได้ว่ารัฐควรมีการพัฒนาใน 2 รูปแบบ คือ

3.1 แบบภายใน เริ่มต้นจากการพัฒนาคุณภาพจิตใจโดยมีความคิด มีหลัก (ธรรม) ยึดเหนี่ยว จิตใจให้มั่นคงสามารถที่จะรู้จักตนเอง พัฒนาตนเอง และรับผิดชอบตนเองได้บนพื้นฐานของศีลธรรมไม่ห่างหาย จากธรรมเรียกว่ามีปัญญามีความสามารถควบคุมตนเองไม่ให้มีอคติธรรม หรือทุจริตธรรม โดยในหลักการของการ พัฒนาการศึกษามิ่ว่าปัญญาจะเป็นสิ่งที่ต้องการที่แท้ เพราะเป็นตัวนำชีวิตสู่อิสรภาพและนำไปสู่การพัฒนาในทุก ๆ ด้าน แต่ปัญญาก็เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของชีวิต หมายความว่าเราต้องมองชีวิตของมนุษย์ว่าเป็นระบบ แห่งองค์รวมของส่วนประกอบมากมาย ส่วนประกอบเหล่านี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวพันกันอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น ในทางพระพุทธศาสนาแยกชีวิตเป็นองค์ประกอบที่เรียกว่า ขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ชีวิต เป็นองค์รวมของระบบความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบเหล่านี้พร้อมกันนั้นในเชิงปฏิบัติในแง่ของการดำเนินชีวิตก็ เช่นเดียวกัน ชีวิตของคนแยกออกเป็นด้านต่าง ๆ ของความเป็นอยู่หรือประกอบด้วยความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ รวม 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ซึ่งแสดงออกทางกาย และวาจา ที่ติดต่อกับสิ่งแวดล้อม แล้วก็มีด้านจิตใจ และ ด้านปัญญา สามด้านหรือสามส่วนนี้มีความสัมพันธ์และอิงอาศัยซึ่งกันและกันในการที่จะพัฒนาปัญญานั้น เราจะ พัฒนาปัญญาอย่างเดียวไม่ได้ เพราะปัญญาเป็นด้านหนึ่งในระบบองค์รวมของชีวิตที่มีส่วนประกอบสามด้านอิง อาศัยสัมพันธ์กันอยู่ พระพุทธศาสนาไม่มองจริยธรรมแยกส่วนออกไปว่าเป็นความประพฤติอย่างนั้นอย่างนี้เหมือน ในวัฒนธรรมตะวันตก แต่มองว่า จริยธรรม คือ การดำเนินชีวิตของคน หรือระบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งสามด้านมาเกี่ยวพันกัน คือ ด้านพฤติกรรมที่เรียกว่า ศีล ด้านจิตใจ ซึ่งมักเรียกชื่อตามองค์ประกอบ ที่เป็นแกนกลางในการฝึกว่า สมาธิ และด้านปัญญา คือ ความรู้ สามด้านนี้สัมพันธ์เกี่ยวพันซึ่งกันและกัน จึงต้อง

ความเรียบร้อยมั่นคงของสังคม จะต้องใส่ใจอย่างจริงจังในเรื่องนี้ มิฉะนั้นความแตกแยก ความวุ่นวาย ความหะหลวม คลอนแคลนจะดำเนินต่อไปในสังคม แทนที่ที่สังคมจะเดินหน้าไปด้วยความมั่นใจ มั่นคงและสงบสุข

สรุปได้ว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เห็นว่าการแก้ปัญหาสังคมและการเมืองไทยควรนำ พุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ โดยเน้นความรับผิดชอบต่อนตนเองและการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน พร้อมกับ ยึดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเป็นศูนย์กลาง การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนโดยเน้นจริยธรรม สถาบันสงฆ์ควรมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางปัญญาและคุณธรรม การพัฒนาควรเป็นทั้งภายในผ่านไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และภายนอกผ่านการปกครองที่ยึดหลักธรรมาธิปไตยและความเสมอภาค

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. แนวความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ปรากฏในหนังสือมองอเมริกา มาแก้ปัญหาไทย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เสนอแนวความคิดทางการเมืองที่มุ่งเน้นการปกครองโดยใช้ธรรมะ โดยเฉพาะหลักธรรมที่เรียกว่า “ทศพิธราชธรรม” ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้ปกครองมีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อ ประชาชน การปกครองที่ดีต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยรวม ไม่ใช่เพื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนี้ คือ งานวิจัยของ พระสมุทรวชิโรโสภณ (โสภณ ธรรมโสภณ) เรื่อง การเมือง และการปกครองตามหลักพุทธศาสนาซึ่งเน้นการนำหลักธรรมาภิบาลมาซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองโดยยึดพระธรรม วินัยเป็นธรรมนูญสูงสุด มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักธรรมะในการสร้างความสมานฉันท์และความสงบสุขในสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่นในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (พระสมุทรวชิโรโสภณ (โสภณ ธรรมโสภณ), 2563) และงานวิจัยของ พระมหาธานินทร์ กลิ่นหอม เรื่อง การเมืองการปกครองไทยกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้น การนำอปริหานิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการปกครองแบบสามัคคีธรรม มาประยุกต์ใช้ จะสามารถรักษา ความคุณความดีให้เจริญรุ่งเรืองและงดงาม ส่งผลให้การปกครองบรรลุเป้าหมายเกิดความสงบสุขต่อประชาชน ภายในประเทศอันเป็นที่ตั้ง ดังนั้น ผู้ปกครองประเทศควรปกครองอยู่ภายใต้หลักธรรมเพื่อปลูกฝังไปสู่เยาวชนคน รุ่นใหม่ให้ได้ตระหนักรู้และเข้าใจถึงเนื้อแท้ของการเมืองการปกครองไทยกับพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพื่อเป็น การส่งเสริมและสืบสานการปกครองโดยธรรมให้ดำรงอยู่สืบต่อไป (พระมหาธานินทร์ กลิ่นหอม, 2563) สามารถ สรุปได้ว่าผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวถึง และได้ข้อค้น พบว่า การปกครองภายใต้หลักธรรม สามารถนำไปใช้และจะนำไปสู่ความสงบได้จริง

2. สาเหตุที่มาของปัญหาที่ปรากฏในหนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ท่านได้เห็นว่า ปัญหาสังคมและการเมืองในไทยเกิดจาก การนำเอาแนวคิดแบบตะวันตกมาใช้โดยขาดการพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยที่มีรากฐานทางวัฒนธรรม และศาสนาแตกต่างจากตะวันตก ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ สุริยะ ปภสฺสโร (สพานทอง) เรื่อง วิเคราะห์ปรัชญาสังคมและการเมืองการปกครองในทางพระพุทธศาสนา ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ช่วยเน้นย้ำว่า ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมและการเมืองในสังคมโลกจะอยู่ภายใต้อิทธิพลแห่งนักคิด ชาวตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ การนำกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีใด ๆ ของตะวันตกมาประยุกต์ใช้ ไม่อาจจะสรุปได้ว่า จะเป็นวิธีที่ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยการนำเอาแนวคิดจากภายนอกมาใช้ในบริบทที่ไม่สอดคล้องกับ สังคมท้องถิ่นอาจทำให้เกิดปัญหามากกว่าการแก้ไข (พระครูสังฆรักษ์ สุริยะ ปภสฺสโร (สพานทอง), 2565) ดังที่ ปัญหาที่เห็นได้ในปัจจุบัน เช่น การนำรูปแบบประชาธิปไตยจากตะวันตกมาใช้ในประเทศไทยโดยไม่ได้นำพิจารณาถึง

ความพร้อมทางวัฒนธรรมและสังคมทำให้เกิดปัญหาความไม่เสถียรทางการเมือง เช่น การรัฐประหารบ่อยครั้ง การขาดเสถียรภาพของรัฐบาล และการไม่เคารพสิทธิของประชาชนในบางกรณี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Harris, I., ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาการไม่เข้าถึงข้อมูลและความรู้ในเรื่องประชาธิปไตยในระดับชาวบ้าน ซึ่งทำให้การปกครองไม่สามารถเข้าถึงและแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างแท้จริง (Harris, I., 2016) สามารถสรุปได้ว่า ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวถึง และได้ข้อค้น พบว่า ในการจะนำแนวคิดใดมาใช้ในการปกครองและการเมือง ควรมีการพิจารณาถึงรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาของประเทศนั้น เพื่อให้ได้ทราบว่าแนวคิดที่จะนำมาใช้ดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่ และจะต้องไม่นำมาซึ่งปัญหาให้เกิดความไม่สงบต่อประเทศและบ้านเมืองในภายหลัง

3. แนวทางแก้ปัญหาสังคม การเมือง ตามทัศนะสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ปรากฏในหนังสือ มองอเมริกาแก้ปัญหาไทย

สำหรับการแก้ปัญหา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้นำเสนอการปกครองตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งหลักธรรมาภิบาลเป็นรูปแบบที่สามารถใช้ในการบริหารประเทศที่มุ่งเน้นให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน อันประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า นอกจากนี้หลักธรรมาภิบาลแล้ว ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนในงานวิจัยต่าง ๆ ให้เป็นแนวทางในการปกครองและสามารถแก้ไขปัญหาในสังคมไทยได้ เช่น งานวิจัยของ อัจฉรา หล่อตระกูล เรื่อง หลักพุทธธรรมกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และงานวิจัยของ พระสมุทฺธวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภณ) เรื่อง พุทธธรรมาภิบาล: กลไกการปกครองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันตก ที่ชี้ให้เห็นว่าการปกครองที่ดีต้อง ประกอบไปด้วย การใช้ธรรมะ เช่น ทศพิธราชธรรม และสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของประชาชนและความสำเร็จของการบริหารประเทศ (อัจฉรา หล่อตระกูล, 2560); (พระสมุทฺธวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภณ), 2563) อีกทั้ง Long, W. J. ยังได้กล่าวว่า เนื่องจากพุทธศาสนิกชนมองว่าระบบการเมืองและเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายที่สูงกว่า ไม่ใช่จุดมุ่งหมายในตัวของมันเอง คำสอนของพุทธศาสนาจึงไม่ได้เสนอแนวทางที่เป็นระบบสำหรับการจัดระเบียบสังคมอย่างที่อาจพบในทฤษฎีตะวันตก อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีสังคมพุทธสามารถสกัดมาจากคตินี้ คำแนะนำ และข้อสังเกตต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับรูปแบบการจัดระเบียบทางการเมืองและเศรษฐกิจที่จะสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการหลุดพ้นจากความทุกข์ ซึ่งเป็นมิติของ “ความสุข” ในพุทธศาสนา ความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจของพุทธศาสนามีความคล้ายคลึงกับความคิดตะวันตกในหลาย ๆ ด้าน แต่แตกต่างกันในเรื่องการเน้นย้ำถึงรัฐบาลที่มีคุณธรรม หน้าที่ในการดูแลผู้อื่น (ไม่ใช่เพียงเสรีภาพส่วนบุคคล) และจริยธรรมในการรักษาสังแวดล้อม บทนี้จะระบุถึงจุดที่มีความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างแนวคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจในพุทธศาสนากับแนวคิดตะวันตก (Long, W. L., 2019) สามารถสรุปได้ว่าผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวถึง และได้ข้อค้น พบว่า การปกครองภายใต้หลักธรรม จะเป็นกลไกสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการของประชาชนได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และจุดมุ่งหมายของการบริหารประเทศไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงสุดได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) แนวความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่ปรากฏในหนังสือ มองอเมริกาแก้ปัญหาไทย ท่านได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดการเมืองที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) เน้นว่า ความสงบสุขและประโยชน์ส่วนรวมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการปกครองอาศัยหลักธรรมและความยุติธรรมเป็นพื้นฐาน 2) สาเหตุและปัญหาที่ถูก

หยิบยกขึ้นมาในหนังสือมีรากฐานมาจากการขาดหลักธรรมะในการดำเนินชีวิตและการปกครอง เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้สังคมไทยประสบกับปัญหาความไม่เป็นธรรมและความไม่สงบสุข และ 3) แนวทางแก้ปัญหาสังคมและการเมืองตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาเหล่านี้สามารถทำได้โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการบ้านเมือง โดยเฉพาะการเน้นความสำคัญของศีลธรรมและความยุติธรรมเป็นพื้นฐานในการปกครอง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ควรมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวความคิดทางการเมืองการปกครองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ระหว่างระบอบราชาธิปไตยกับระบอบประชาธิปไตยว่ามีผลลัพธ์หรือประโยชน์อย่างไรต่อการพัฒนาแนวคิดทางการเมืองเพื่อให้ได้รูปแบบการเมืองที่ดีที่ชัดเจนตามทัศนะของท่าน
- 2) ควรมีการศึกษาในประเด็นเรื่องปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเมืองไทย โดยศึกษาในด้านปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคของแนวคิดและบทบาททางการเมืองของนักการเมืองไทย และ
- 3) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางแก้ไขปัญหามืองระหว่างสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์และนักคิดท่านอื่น ๆ ในแนวพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. (2527). ความคิดทางการเมืองของ ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศาสตร์.
- พระครูสังฆรักษ์ สุริยะ ปภสฺสโร (สพานทอง). (2565). วิเคราะห์ปรัชญาสังคมและการเมืองการปกครองในทางพระพุทธศาสนา ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). วารสารปารมิตา, 4(1), 24-35.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). ธรรมาธิปไตยไม่มาจึงประชาธิปไตยไม่เจอ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2550). มองให้ลึก นึกให้ไกล ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระมหาธำนิทร์ กลิ่นหอม. (2563). การเมืองการปกครองไทยกับพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 4(2), 92-105.
- พระสมุทรทิวชัยโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภณ). (2563). พุทธธรรมาภิบาล: กลไกการปกครองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันตก. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(4), 102-113.
- วิทยากร เชียงกุล. (2551). ปรัชญา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารธาร.
- สุขุม นวลสกุล และโกศล โรจนพันธ์. (2548). ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัญญา หล่อตระกูล. (2560). หลักพุทธธรรมกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(3), 237-251.
- Harris, I. (2016). Introduction to Buddhism and the Political Process: Patterns of Interaction. In Kawanami, H. (ed.), Buddhism and the Political Process (pp. 1-10). London: Palgrave Macmillan.
- Long, W. L. (2019). Tantric State: A Buddhist Approach to Democracy and Development in Bhutan. Oxford, England: Oxford University Press.
- Strauss, L. & Levinas, E. (2006). Philosophy and the Politics of Revelation. Cambridge, England: Cambridge: University Press.